

1447

Phredon Zwilgof

83 - B₁

Z - 96

PhSchu.
1897

245

112

83-3
7-96

ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Թ.

ԶԻՆՈՒՈՐ ՅԵԿՈՒ

ՀՈՓՄԱՆԻ

Դերասաններից թարգմ.
Տիրուհի Կոստանեանց.

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան Մ. Հարաձեի, Նիկ. 21
1897

2011

2003

83-3

2-96

uy

287

ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Թ.

ԶԲՆՈՒՈՐ ՅԵԿՈՔ

ՀՈՓԱՆԻ

Գերսաներէնից Թարգմ.

Տիրուհի Կոստանեանց.

1002
3204

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան Ս. Շարաձէի, Նիկոլ. փ. տ. 21

1897

Дозволено цензурою Тифлисъ, 8-го Мая
1897 г.

ՋԻՆՈՒՈՐ ՅԱԿՈՐ

Այդպէս էին անուանում ենթասպայի առողջ, ուրախ և աշխոյժ տղային: Նորան այդպէս էին ասում նախ նորա համար, որ նա զինուորի որդի էր, երկրորդ, որ ինքը շատ էր սիրում նմանել զինուորի և երրորդ, որ նորա անունը Յակօր էր: Յակօրը յայտնի էր ամբողջ քաղաքում և բոլորովին չէր նեղանում, երբ նորան անուանում էին «զինուոր Յակօր», այլ ընդհակառակն այդ նորան շատ էր դուր գալիս, որովհետև նա հոգով իսկական զինուորի որդի էր:

Յակօրը տասներեք տարեկան էր, երբ պատերազմ սկսուեց հարևան տէրութեան հետ և պրուսական զօրքն ու այն գունդը, որտեղ ծառայում էր Յակօրի հայրը, պէտք է ուղևորուէին դէպի Ռէնոս: Հայրը մշտաբար և բոլորեց իւր կնոջ հետ, Յակօրին խրատեց, որ լսէ մօրն ու աշխատասէր լինի և զնայ պատերազմ: Թէև Յակօրը շատ էր ուզում նորա

հետ գնալ, բայց հայրը թոյլ չտուեց, որով հետև նա դեռ շատ փոքր էր պատերազմի համար:

Արդէն կէս տարի էր անցել, բայց ենթասպայի ընտանիքը ոչ մի տեղեկութիւն չունէր նորանից: Վերջապէս նամակ ստացուեց, որը լիքն էր ուրախ լուրերով և որտեղ գըրուած էր, որ ինքն այժմ աւագ զինուորի աստիճան է ստացել:

— «Բայց դորանից ինչ օգուտ» շարունակում էր նա իւր նամակի մէջ: «Միայն մէկ փառքով մարդ չի կշտանայ. իսկ այստեղ ուրիշ ոչինչ չի կարելի ճարել: — Ա՛խ, եթէ միայն այստեղ գտնուէր մեր լաւ գետնախնձորը, այն հիանալի բան է: Այստեղ Ռէնոսի վերայ երբեմն երեք օրով քաղցած ենք մնում. իսկ այն օրից, ինչպէս ես հեռացել եմ մեր տանից, դեռ մի լաւ, համով գետնախնձոր (կարտօֆիլ) չեմ տեսել:»

Նամակի այդ վերջին տողերն այնպիսի խիստ տպաւորութիւն թողին Յակոբի վերայ, որ նա մոռացաւ ուրախանալ հօր նոր, աւելի բարձր պաշտօն ստանալու համար: Նորան հանգիստ չէր տալիս այն միտքը, որ հայրը գետնախնձոր չի գտնում և քաղցած է մնում, այն ինչ իրանց մառանը լիքն է գետնախնձոր:

ձորի ամենալաւ տեսակներով: Եւ Յակոբը գըլուխը կոտրում էր՝ թէ ինչպէս օգնէ այդ ցաւին և հօրը մի քիչ գետնախնձոր հասցնէ:

— «Մայրիկ» ասաց նա. «ինձ մի տոպրակ տո՛ղր, ես հայրիկիս գետնախնձոր կըտանեմ»:

— «Որդիս, երևի խելքդ գլուխդ չէ» պատասխանեց նորան մայրը ծիծաղելով: «Դու հանձք ես կարծում, մի քանի հարիւր վերստ անցնել ծանր տոպրակն ուսերիդ. գլխիցդ հանի՛ր այդ միտքը, փոքրիկ ծաղրածու»:

Հեշտ է ասելը, բայց կատարելը դժուար է: Յակոբը ոչ մի կերպ չէր կարող մոռանալ գետնախնձորի մասին: Որտեղ էլ որ նա լինէր, ինչ որ էլ որ նա անէր, ամեն տեղ ու միշտ նորա առաջ պատկերանում էր իւր հօր դէմքը, որը տխուր ու տրտում յիշում է հայրենի գետնախնձորը: Մինչև անգամ նա գիշերները հանգիստ չունէր և շատ անգամ անկողնից վեր էր թռչում և քնի մէջ կանչում էր՝ «Հայրիկ ջան, հայրիկ, դու պէտք է անպատճառ գետնախնձոր ստանաս»:

Այդ նամակից յետոյ անցել էր երկու-երեք շաբաթ և մայրը չէր կարող իւր զարմանքը ծածկել, որ որդին շարունակ, գիշերցերեկ գետնախնձորի մասին մտածելով, գուռնատուել ու նիհարել էր. թէև նա դեռ հա-

լատում էր, որ Յակոբը վերջապէս գըլ-
խից կըհանէ այդ լիմարութիւնը: Բայց մէկ
առաւօտ, ամառուայ վերջերին, երբ
մայրը մտաւ Յակոբի սենեակը, որ նորան
զարթեցնի ու գործի ուղարկէ, տեսաւ որ նո-
րա անկողինը դատարկ է և սենեակումը
մարդ չկայ:

— Այդ ո՛ւր է կորել Յակոբիկս» փրնթ-
փրնթում էր քթի տակ մայրը, անբաւական
կերպով գլուխը շարժելով: «Նա անպատճառ
գնացած կը լինի անտառ սկիւռներ որոնելու.
չէ, նորան պէտք է աւելի խիստ պահել. այն
ժամանակուանից, ինչ որ հայրը գնացել
է, Յակոբը բոլորովին փոխուել է և ինձ էլ
չի լսում»:

Չմտածելով որդուն փնտրել, նա գնաց
տան գործերը հոգալու: Նա աղքատիկ ճաշ
պատրաստեց, ճաշի սեղանը սարքեց և մտա-
ծում էր թէ, ահա՛ որտեղ որ է Յակոբը կը
վերադառնայ. երբէք նա ճաշին ուշացած չէր:
— Բայց արդէն ժամը խփեց տասներկուսը,
յետոյ մէկը, երկուսը, իսկ Յակոբը դեռ չկար:
Մայրն առանց հանաքի սկսեց վախենալ և
վազեց հարևանների մօտ իմանալու, թէ ար-
դեօք ոչ ոք չէ՞ տեսել իւր որդուն: Ոչ ոք
ոչինչ չգիտէր և միայն մէկ քարտաշ յան-

կարծ յիշեց, որ դեռ արևը չծագած նա հան-
դիպել է Յակոբին, որը մի տոպրակ շալակած
գնում էր շտապ-շտապ:

— «Ա՛խ, դու փախստական» բացական-
չեց մայրը, ձեռքերն իրար խփելով: «Գիտէ՞ք
որ նա հօր համար ինձանից ծածուկ գետնա-
խնձոր է տարել. տեսաք դուք բանը»:

Նա տուն վազեց, սկսեց քրքրել Յակոբի
պահարանը և տեսաւ որ այնտեղ չկայ նորա
տօնական հագուստը և չկայ էլի մի տոպրակ,
որ նա մի քանի օր առաջ խնդրել էր իրա-
նից:

— «Ուրեմն ուղիղ է, որ նա գնացել է»
ասաց հառաչելով խեղճ կինը և արտասուքի
մեծ-մեծ կաթիլները վազեցին նորա աչքե-
րից: «Ա՛յ, թէ տղայ է. ինչպիսի բան է մը-
տածել. Տէր Աստուած, Դու օգնիր նորան:
Երանի՛ նա յաջող տեղ հասնէր. մինչև ան-
գամ առանց մնաս բարև ասելու հեռացաւ
ինձանից. այդ արդէն չափազանց է»:

Խեղճ մայրը դառն կերպով լալիս էր և
միայն այն միտքը, թէ ինչպէս կուրախանայ
հայրը Յակոբին տեսնելիս, մի քիչ նորա ցա-
ւը թեթևացրեց: Տղային վերադարձնելու ոչ
մի միջոց չունենալով, նա հպատակուեց իւր
ճակատադրին և միայն խնդրում էր Աստծուն,

որ Նա Յակոբին վարձատրէ իւր այդ որդիական սիրոյ համար, նորան առողջ ու անվնաս տեղ հասցնելով:

Մի և նոյն ժամանակ, Յակոբն իւր տօնական շորով, ուրախ-ուրախ առաջ էր գնում դէպի Ռենոս: Ուղիղ է, ճանապարհը նա գիտէր միայն դպրոցի վարժապետի պատմածով, բայց այդ նորան չէր վախեցնում. նա յոյս ունէր, որ անպատճառ կը հասնի իւր նպատակին: Նա հետը փող չուներ և չէր էլ կարծում, որ ճանապարհին իրան փող հարկաւոր լինի: «Մարդիկ մի կտոր հաց չեն խրնայի քեզ տալ» մտածում էր Յակոբը. արժէ միայն պատմել, թէ դու շտապում ես հօրդ մօտ և տանում ես նորա համար գետնախընձոր և այդ բաւական է: Բայց ինչպէս կուրախանայ հայրիկս. ա՛յ, քէֆ կըլինի. չէ՞ որ ես մեր մառանի ամենալաւ գետնախնձորիցն եմ ընտրել»:

Եւ յիրաւի, նա տանում էր իւր ուսերի վրայ մի լիքը պարկ և չնայելով որ շոգ օր էր, բայց այդ բեռը նորան ծանր չէր երևում, որովհետեւ դէպի հայրն ունեցած սէրը կարծես թեթեւացնում էր բեռի ծանրութիւնը:

Ճիշդ կէս օրին, երբ մայրը նորան ճաշի էր սպասում, Յակոբը հասաւ մի մեծ գիւղ:

Նա մտաւ մի ինչ որ պանդոկ և համարձակ կերպով նստաւ սեղանի առաջ, երեսից քըրտինքը սրբելով: Սենեակում կային շատ մարդիկ, որոնց մէջ և մի ծեր զինուոր փայտէ ոտով: Բոլորը զարմանքով նայեցին այդ տղայի վերայ. յետոյ պանդոկի տէրը մօտեցաւ նորան և հարցրեց թէ, նա ո՞վ է, ո՞րտեղից է գալիս և ո՞ւր է գնում:

— «Ես» պատասխանեց տղան. «ես Բրանդենբուրգցի զինուոր» Յակոբն եմ և գնում եմ դէպի Ռենոս, հօրս մօտ. ես տանում եմ նորան մի պարկ գետնախնձոր, որ նա շատ է սիրում»:

— «Ինչ ես ուզում, ա՛յ տղայ» հարցրեց այդ ժամանակ ծեր զինուորը, որը վերկենալով իւր տեղից և մօտենալով Յակոբին, սկսեց նայել նորան ոտից մինչև գլուխ:

— «Ես ուզում եմ գնալ Ռենոս» պատասխանեց զինուոր-Յակոբը: «Իմ հօրս աւագ զինուորի պաշտօն են տուել, բայց նորա համար այդ միւսնոյն է, որովհետեւ նա այնտեղ չի գտնում գետնախնձոր, որ այնքան սիրում է. և ես ահա՛ նորան տանում եմ մեր մառանի ամենալաւ գետնախնձորից. ա՛յ, տեսէք, այստեղ տոպրակի մէջ է»:

— «Ա՛խ, դու թեթեամիտ տղայ» բացա-

կանչեց ծեր զինուորն իւր սպիտակ բեղերը շփելով. «արդեօք ուղիղ ես ասում, ապա մէկ անգամ էլ կարգին պատմիր այդ ամբողջ պատմութիւնը, որ կարելի լինի մի բան հասկանալ»:

Զինուոր Յակոբը սկսեց պատմել, իսկ բոլոր ներկայ գտնուողներն ուշադրութեամբ լսում էին նորան: Եւ երբ նա վերջացրեց, ծեր զինուորի աչքերն արտասուքով լցուեցին և միւսներն էլ ծածուկ կերպով սրբում էին իրանց թաց աչքերը:

— «Ա՛խ, դու բատանայ» կանչեց ծերունի զինուորը. «եկ այստեղ և համբուրիր ինձ. դու իսկական զինուորի օրդի ես և իմ սիրտս ուրախանում է, երբ նայում եմ քեզ վերայ. դէ՛հ, եկ»:

Եւ մեր Յակոբը դեռ ուշքի չէր եկել, երբ ծերունին մօտեցաւ նորան և սկսեց այնպէս պինդ համբուրել, որ քիչ մնաց Յակոբի շունչը կտրուէր. միւսներն էլ հետեւեցին նորա օրինակին և մինչև անգամ հաստափոր պանդոկապետը շատ յուզուած ու զգածուած էր:

— «Բերէք այն ամեն տեսակ կերակուրը, ինչ որ կայ պանդոկում». ասաց ծեր զինուորից. «այսպիսի տղային պէտք է իշխանի պէս հիւրասիրել. այսօր մենք պէտք է մի լաւ քէֆ անենք»:

Հիւրերն էլ նոյնն էին ասում. իսկ ծեր զինուորը բոլորովին չէր ուզում Յակոբին բաց թողնել իւր գրկից, մինչև որ նոցա երկուսի ձեռքերն էլ պէտք եղան ուտելու համար:

Յակոբն ի հարկէ, էլ չէր կարող մտածել նոյն օրն իւր ճանապարհը շարունակելու մասին: Նորան պահեցին պանդոկում և այնպէս գուրգուրում ու խնամք էին տանում, որ կարծես թէ յիշաւի մի իշխան լինէր: Երեկոյեան աւելի շատ ժողովուրդ հաւաքուեց այդ պանդոկում և Յակոբը ծերունի զինուորի խնդիրքով էլի մէկ անգամ կրկնեց իւր պատմութիւնը: Դորանից յետոյ տանտէրը տալաւ նորան մէկ առանձին սենեակ և քնեցրեց տաք ու փափուկ անկողնի մէջ:

Մինչև որ Յակոբը քնած էր անուշ քրնով և երազում տեսնում էր իւր հօրը, ծերունի զինուորը հոգս էր քաշում նորա ապագայ վիճակի մասին: — Նա ջերմ ու անկեղծ խօսքերով դիմեց այդտեղ ներկայ գտնուողներին, աշխատելով հասկացնել նոցա, որ ամօթ կըլինէր այդպիսի լաւ ու պատուական տղային ճանապարհ դնել առանց փողի: Եւ նոցանից ամեն մէկն ուրախութեամբ բացեց իւր քսակը ու այդպիսով քնած Յակոբի հա-

մար հաւաքուեց բաւական գումար: Տանտէրն առաւ այդ փողը և պահեց իւր պահարանում, մինչև որ միւս առաւօտ զարթնէր պստիկ հերոսը:

Միւս օրը դեռ նոր էր լոյսը բացուել. պանդոկապետը հրամայեց լծել իւր սալլակը, զարթեցրեց Յակոբին, լաւ կշտացրեց նորան, հաւաքուած փողը կարեց նորա բաճկոնի աստառի մէջ և զանազան բարեմաղթութիւններ անելով ճանապարհ դրեց նորան: Յակոբը շատ զգածուած էր տեսնելով այդ բարութիւնը և ջերմ շնորհակալութիւններ անելով, մնաս բարև ասաց տանտիրոջն ու ծեր զինուորին, որը մինչև վերջին րոպէն չէր հեռանում նորանից: Յետոյ Յակոբը նստաւ սալլակն ու գնաց դէպի մօտակայ փոքրիկ քաղաքը. այդտեղ նա բաժանուեց կառապանից, որը պէտք է շուտով տուն վերադառնար. նա շատ բարևներ ուղարկեց պանդոկապետին ու ծեր-զինուորին և ոտով շարունակելով իւր ճանապարհը, իրիկուայ դէմ հասաւ մի ինչ որ գիւղ, որտեղ և գիշերեց: Այդտեղ էլ նա պատմեց իւր պատմութիւնը, ուր և նորան ընդունեցին շատ սիրով. ամեն մէկն իւր պարտքն էր համարում գովել ու քաջալերել նորան, այնպէս որ Յակոբը քաջութեամբ ու յոյսերով լի

առաջ էր գնում, աւելի և աւելի հեռանալով իւր հայրենիքից:

Վերջապէս երկար թափառելուց յետոյ, նա տեսաւ առաջին պրուսական պահապանին և շտապով ու ուրախութիւնից շնչասպառ՝ մօտեցաւ նորան:

— Չգիտէք, որտեղ կարելի է գտնել իմ հօրս». շունչը բռնուելով հարցրեց նա պահապանին:

— «Յիմա՛ր տղայ», կոպիտ կերպով պատասխանեց մեծ մօրուքով պահապանը: «Ես թի՛նջ գիտեմ թէ հօրդ անունն ինչպէս է և կամ նա որ գնդի մէջ է ծառայում»:

— «Նա Բրանդէնբուրգի հեծելազօր գընդի մէջ է, նորա անունն է Մարտին Բօլերման և նա աւագ զինուոր է». արագ-արագ պատասխանեց Յակոբը:

— «Է՛հ, եթէ այդ ուղիղ է, այն ժամանակ գնա՛ փնտռիր նորան». ասաց պահապանը. «կարող ես անցնել»:

Յակոբը գնաց հեռու, հանդիպեց մի երկրորդ պահապանի, երրորդի և վերջապէս ընկաւ մի ինչ որ թիկնապահի ձեռք, որը սկսեց նորան շատ խիստ հարց ու փորձ անել: Բայց թիկնապահը քանի աւելի էր լսում Յակոբին, նորա երեսն աւելի ու աւելի էր սլաճառա-

նում և վերջ ի վերջոյ նա մինչև անգամ շփեց նորա երեսը:

— «Գնանք միասին» ասաց նա. «ես կարծեմ մենք շուտով կը գտնենք քո հօրը»:

Այդ խօսքերով նա տարաւ նորան մի մեծ վրան, որի գագաթին ծածանւում էր մի սիրուն զրօշակ: Յակոբն առանց վախենալու վազում էր նորա ետեւից, քաշ տալով իւր գետնախընձորը և թիկնապահի հրամանով նա ներս մտաւ:

Վրանում նա տեսաւ արդէն հասակն առած մի զինուորականի, որը ծալուող աթոռի վրայ նստած ուսումնասիրում էր ինչ որ քարտէզներ: Նա մի քիչ վեր նայեց և թիկնապահի խորին ողջոյնին հազիւ գլուխը շարժեց:

— «Սա երեւի զօրապետ է». մտածեց Յակոբը և ամաչելով կանգնեց դրան մէջ: Եւ նա չսխալուեց:

Թիկնապահը սկսեց զօրապետին բացատրել մի ինչ որ բան. նա ուշադրութեամբ լսում էր խօսողին և երբեմն երբեմն արագ հայեացքներ էր գցում Յակոբի վերայ: Քիչ յետոյ նա թիկնապահին տեղ ուղարկեց ինչ որ յանձնարարութիւն տալով, իսկ ինքը իւր մօտ կանչեց Յակոբին որն իսկոյն մօտեցաւ նորան և դիք կանգնեց զօրապետի առաջ:

— «Ի՞նչպէս է քո անունը.» հարցրեց նա

զննելով տղային ոտից մինչև գլուխ:

— «Յակոբ Բօլերման. իսկ մականունս է՝ զինուոր-Յակոբ»:

Զօրապետը ծիծաղեց:

— «Ի՞նչ ո՞ր տեղացի ես»:

— «Բրանդէնբուրգցի եմ»:

— «Ինչո՞ւ ես այստեղ եկել»:

— «Ես իմ հօրս համար գետնախնձոր եմ բերել»:

— «Ուրեմն ուղիղ է». քթի տակն ասաց զօրապետը: «Երեւի գետնախնձորն այդ պարկի մէջ է, աւելացրեց նա բարձր ձայնով:

— «Այո՛, մեր մառանում եղած ամենալաւ գետնախնձորիցն է», ասաց Յակոբը, ուսերից վար առնելով պարկը և քանդելով նորա բերանն ու ցոյց տալով. — Տես պարոն, ամեն մէկ գետնախնձորն ինչպէս հարթ, մեծ ու կլոր է»:

— «Լա՛ւ. լա՛ւ, որդիս.» ասաց զօրապետը, «գետնախնձորն լիրաւի հիանալի է. նորա տեսքը մարդու ախորժակ է գրգռում: Բայց հիմա դու գնա՛ վրանի միւս փոքրիկ մասը և նստի՛ր այնտեղ, մինչև որ ես քեզ կանչեմ. իմացա՛ր. իսկ քո տոպրակը թող այստեղ»:

Զինուոր Յակոբն իւր բեռը թողեց յատակի վերայ, իսկ ինքը մտաւ վրանի միւս

բաժանմունքը և նստաւ մի մեծ ու լայն բազ-
կաթուռի մէջ, որը նորան շատ լաւ ու յար-
մար երևաց:

Երկար ճանապարհից յոգնած և մանա-
ւանդ այդ վերջին բոլոր յուզմունքներից յե-
տոյ, նա թմրեց շուտով, իսկ յետոյ արդէն
խորը քնեց: Այդ դրութեան մէջ գտաւ նո-
րան զօրապետը, երբ կէս ժամից յետոյ մտաւ
իւր ննջարանը. նա չուզեց զարթեցնել յոգ-
նած տղային և կրկին յետ դարձաւ թաթերի
վրայ:

Մինչև որ Յակոբն հանգիստ քնած էր,
զօրապետն իրարանցումի մէջ էր, նա հոգս էր
տանում, որ գտնեն ծերունի աւագ զինուոր
Մարտին Բօլերմանին, Բրանդէնբուրգի գնդից:
Նա հրամայեց նորան գալ ընթրիքի, հրաւի-
րեց էլի մի քանի սպաների և խոհարարին
անհրաժեշտ պատուէրներ տուեց:

Այն ժամանակներն աւելի վաղ էին ընթ-
րիք անում, քան այժմ, որովհետև առողջու-
թեան համար վաղ ընթրելն աւելի օգտակար
էին համարում: Եւ այդպէս շուտով հաւա-
քուեցին հիւրերը և նստան սեղանի շուրջը:
Շատերը մեծ զարմանքով նայում էին աւագ-
զինուորի վերայ և մտածում էին թէ՛ ինչ
պատճառով արդեօք նա հրաւիրուած է զօրա-

պետի ընթրիքին, միւս աւելի բարձր սպաների
հետ միասին: Բայց ամենից շատ ինքը Բօլէր-
մանն էր զարմացած այդ պատուի համար.
Թէև նա հետևելով զօրապետի սիրալիր հիւ-
րասիրութեանը, մեծ ջանքով լցնում էր եր-
կու թուշն էլ համով կերակուրներով: Նա
այդ հիւրասիրութեան վերայ նայում էր իբր
հրամանի վերայ, որին անպայման պէտք էր
հնազանդել և երեք մարդու չափ ուտում էր:

Բայց այդ ամբողջ ընթրիքի մէջ ամենա-
նշանաւոր տեղը բռնում էր՝ մի մեծ, ծած-
կուած ափսէ, որի մէջ հիւրերը կարծում էին
թէ կայ մի առանձին տեսակ հազուագիւտ
քաղցրեղէն և շուտ-շուտ ագահ հայեացքներ
էին գցում այդ ծածկուած ամանի վերայ: Զօ-
րապետը նկատում էր հիւրերի այդ հայեացք-
ներն ու հետաքրքրութիւնը, բայց ոչ մի խօս-
քով դեռ չէր ուզում պարզել այդ ամանի նը-
շանակութիւնը: Նա ժպտում էր, խորհրդա-
ւոր կերպով նայելով թէ ծածկուած ափսէի
և թէ իւր թիկնապահի վերայ, որից նոյնպէս
ոչինչ չէր կարելի իմանալ: Ամենքի հետա-
քրքրութիւնն արդէն չափից անցել էր:

Վերջապէս զօրապետն առաջարկեց բա-
նալ այդ ամանի խուփը և մի վայրկեանում
բոլորի աչքերը խորհրդաւոր ափսէի վերայ էր:

Եւ ինչ տեսսն նոքա—հասարակ գետնախնձոր:

Թէև գետնախնձորն ախորժակ բաց ա-
նող տեսք ունէր, բայց երես առած սպաներն
աւելի լաւ խորտիկների սովոր լինելով, խա-
բուեցին, կարծելով թէ մի հազուագիւտ բան
կար ծածկուած այդ ամանի մէջ: Եւ միայն
Բօլէրմանի դէմքն էր փայլում. նա հազիւ
կարողացաւ իրան զսպել, որ զարմանքից ու
ուրախութիւնից չճչայ:

—«Մինչև հիմայ, պարոններ,» ասաց զօ-
րապետն ուրախ ժպտալով. —«մինչև հիմայ
դուք իմ հիւրերս էիք,—իսկ այսուհետև, թէ
որ կամենում էք անուշ անել այս հիանալի
գետնախնձորը, դիմեցէք աւագ-գինուոր Մար-
տին Բօլէրմանին. նա է սորա տէրը»:

Սպաների դէմքերը կնճռոտուեցին և մե-
ծամտութեամբ ուսերը շարժեցին. բայց զօ-
րապետը ոչ մի ուշադրութիւն չդարձրեց նո-
ցա անբաւական լինելու վերայ և շարունա-
կեց:—

—«Եթէ դուք միայն գիտենայիք, թէ
ինչպէս է հասել այս գետնախնձորը մեր բա-
նակն, այն ժամանակ առանձին պատիւ պէտք
է որ համարէիք, ուտելով գոնէ մէկ հատ
այս գետնախնձորից:

—«Ինչպէս, ինչպէս է եղել». հարցնում

էին սպաները. —«խնդրում ենք, բարի եղէք,
պատմեցէք մեզ»:

—«Ե՞ս, ախ, ո՛չ, ես չեմ կարող լաւ
պատմել» ասաց զօրապետը: «Բայց որովհետև
նկատում եմ, որ թէ ձեր և թէ Բօլէրմանի
հետաքրքրութիւնը շատ մեծ է, այդ պատ-
ճառով ձեր ցանկութիւնն ուրիշ կերպ կաշ-
խատեմ կատարել:—

—Պարոն թիկնապահ, խնդրեմ բերէք
այստեղ իմ պատմիչիս:

Թիկնապահը գնաց միւս սենեակը և բո-
լորը նայում էին այն դրանը, որտեղից որ
նա ներս մտաւ: Ազնիւ Բօլէրմանի սիրտն
այնպէս էր բութախում, որ կարծես ուզում էր
դուրս պրծնել. նա թոյլ կերպով սկսեց գուշա-
կել և յուզմունքից մէկ կարմրում մէկ գունա-
տւում էր, չնկատելով, որ զօրապետի աչքերը
լարուած ուշադրութեամբ հետևում էին իրան:

Մի քանի րոպէից յետոյ միւս սենեակի
դուռը բացուեց և շէմքի վերայ երևաց «գին-
ւոր Յակոբն» իւր ուրախ ու ազնիւ դէմքով:

—«Յակոբ, Յակոբիկս» ասաց Բօլէրմանը
և մոռանալով կարգապահութիւնը, առաջ վա-
գելով գրկեց իւր փոքրիկին:—«Սիրելի Յա-
կոբս, ի սէր Աստուծոյ, ասա, թէ դու ինչ-
պէս հասար այստեղ»:

Որդին ոչինչ չէր պատասխանում. շարունակ համբուրում էր հօրը և այդպէս հայր ու որդի իրար փարուելով երկար ժամանակ մնացին: Սպաները նայում էին յուզմունքով այդ տեսարանի վերայ, իսկ բարի զօրապետի աչքերում փայլում էին արտասուքի կաթիլները. նա սիրով դիմեց Յակոբին, որը հազիւ բաժանուէց հօրից:

— «Ապա, պատմիր տղաս, ինչո՞ւ համար և ի՞նչ կերպ հասար այստեղ: Բայց դեռ յարմար կերպով նստիր այս սեղանի առաջ. մի քաշուիր, քեզ ամօթ չէ նստեցնել մինչև անգամ թագաւորական ճաշին. դէպի հայրդ ունեցածդ սէրը, քեզ այդ բանի համար լիակատար իրաւունք է տալիս»:

Յակոբն երեխայական սիրով նայեց բարի զօրապետի վերայ, բռնեց իւր հօր ձեռքը, նստաւ նորա հետ միասին ընթրիքի սեղանի առաջ և էլի մէկ անգամ կրկնեց այն բոլորը, ինչ որ մենք արդէն գիտենք: Սպաները մեծ ուշադրութեամբ լսում էին նորան և նորա ամեն մէկ խօսքից յետոյ նոքա աւելի ու աւելի էին հիանում այդ աշխոյժ, գեղեցիկ տղայի վերայ, որը հօր սիրուց դրդուած, ուզենալով նրան հասցնել իւր սիրած գետնախնձորը, անցել է հարիւրաւոր վերստեր: Իսկ ծերունի

Բօլէրմանն այնպիսի ուրախութեան մէջ էր, որ երբեմն լալիս և երբեմն ծիծաղում էր:

Երբ Յակոբը վերջացրեց իւր պատմութիւնը, հայրը բոլորովին մոռանալով իրան շրջապատող ընկերութիւնը, նորից ու տասնեակ անգամ համբուրում էր իւր քաջ տղայի թարմ ու կարմիր այտերն ու շրթունքները և շատ զանազան տեսակ հարցեր էր տալիս նորան ու բոլորի մասին էլ ճիշդ տեղեկութիւններ էր ստանում:

Զօրապետը նշան արեց, որ բոլորը դուրս գնան վրանից և հօրը մենակ թողնեն իւր որդու հետ: Եւ այդպէս, նոքա մենակ մնալով, շարունակ խօսում, ծիծաղում էին և նոցա համբուրներին էլ վերջ չկար: Մէկ ժամից յետոյ միայն ներս մտաւ զօրապետը և աւագ զինւորի մէկ ձեռքում դնելով մի ինչ որ թուղթ իսկ միւսում մի մեծ քսակ լիքը փողով, ասաց՝

— «Այստեղ է ձեր արձակման թուղթը, որտեղ և նշանակուած է լիովին կենսաթոշակ ստանալու իրաւունք: Իսկ այս քսակի մէջ եղած փողը, որ մենք բոլորս հաւաքեցինք մեր մէջ, ընծայում ենք ձեր ազնիւ որդուն. այս գումարը պահեցէք, մինչև որ նա չափահաս դառնայ: Ուրեմն, հիմայ դուք ազատ էք. գնացէք, ձեր կնոջ ու երեխանե-

րի մօտ, որոնք անշուշտ չափազանց կ'ուրախանան այսքան երկար ժամանակից յետոյ ձեզ տեսնելով»:

— «Ո՛հ, Աստուած իմ, զօրապետ, դուք շատ ողորմած էք. ասում էր աւագ-գինուորըն իրան երջանիկ զգալով: Նա չգիտէր թէ, որ մէկ բանով ուրախանայ ու հիանայ՝— արդեօք, այդպիսի բարձրաստիճան մարդու բարութեամբ, թէ, իւր արձակման թղթով, կամ թէ՛ Յակոբիկին ընծայուած գանձով:— «Ի՞նչով արդեօք ես արժանի եմ այդպիսի ուշադրութեան և շնորհքի յուզուած ձայնով ասում էր նա:

— «Առաջին՝ ձեր լաւ վարք ու բարքով, երկրորդ՝ ձեր վերքով, որ ստացաք վերջին պատերազմի ժամանակ և որն արգելք կը լինի ձեզ այսուհետեւ էլ շարունակելու ձեր ծառայութիւնը. և վերջապէս ձեր որդի գինուոր-Յակոբով: Ես նորան տեսնելով, հասկացայ, որ դուք լաւ հայր էք և այդպիսի լաւ հայրերը, մեր թագաւորն ասում է որ, աւելի պէտք են իրանց տներում, քան պատերազմում, որն արդէն վերջանալու վերայ է: Այդպէս ուրեմն, գնացէ՛ք ձեր հայրենիքը և կրթեցէ՛ք ձեր միւս զաւակներին էլ նոյն հոգով, ինչպէս որ Յակոբին. սա իսկական գինուորի որդի է:

Ողջ ու յաջողակ եղէ՛ք, սիրելի ընկեր և Յակոբին չմոռանաք տեղաւորել իմ գնդի մէջ, երբ նա մեծանայ և ընդունակ լինի ծառայելու թէ՛ թագաւորին և թէ՛ հայրենիքին»:

Աւագ-գինուորը չափազանց յուզուած, համբուրեց բարի զօրապետի ձեռքը և սրտանց շնորհակալութիւն արեց նորա բարերարութեան համար: Զօրապետը շփեց Յակոբի երեսը և համբուրեց նորա ճակատն ասելով՝

— «Այդպէս բարի ու ազնիւ եղի՛ր միշտ և ժամանակին դու պէտքական մարդ կը դառնաս. ով որ իւր հօրն ու մօրը սիրում, յարգում է, նա այս աշխարհիս երեսին բաղձաւոր կը լինի. մնաս բարեւ, պատուական տղայ»:

Դորանից յետոյ, հայր ու որդի, միւս առաւօտ կանուխ ճանապարհ ընկան դէպի հայրենիք և առողջ ու յաջող վերջապէս հասան իրանց տուն:

Իսկ և իսկ տօն էր, երբ Յակոբը հօրը հետ միասին տուն վերադարձաւ: Դժուար է նկարագրել բոլոր տնեցոց ուրախութիւնը. — մայրը լալիս էր, երեսաները թռչկոտում ու փարուում էին հօր վզովը և հօր գործը բաւական ծանրացնում էին. նա չգիտէր թէ, որքն գիրկն առնի ու համբուրէ:

Ամենքը գովում էին Յակոբի լաւ վար-

մունքը. իսկ նա կանգնած էր ուրախութիւնից փայլող աչքերով և կարծես բոլորովին չէր զգում, թէ ինչո՞ւ համար է արժանանում այդքան գովասանքի:

Երբ Յակոբը մեծացաւ, նա հոգով ու սրտով նուիրեց իրան զինուորական ծառայու. թեան: Նա դառաւ սպայ, շատ պատերազմներում քաջի պէս կռուեց ու քիչ-քիչ մեծանուն վաստակեց և մինչև օրս էլ, նա ամենից շատ սիրուած ու յարգուած զնդապետ է:

ՆՈՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

1. Խուլ Խաչիկ, պատմական վէպիկ. Բամալեանց
Ս. 1894. — 25
2. Ֆերիզադէի երգը, Փոքր Ասիայի կեանքից,
Թարգմ. Յ. Լալայեանց 1894 — 25
3. Ղարիբ Մշեցի պատկ. տաճկահայ ներկայ
կեանքից 1894 — 10
4. Հուքսէյ. Տարերը բնական գիտութեանց.
Ժողովրդ. ընթերցանութեան համար գերմ.
Թարգ. Իս. Յարութիւնեանց 1894 . . — 40
5. Վահան Մամիկոնեան Ճաղարբէգեան Յ. 1894 — 40
6. Արկեան հովիւ, գերմ. թ. Իս. Յարութիւ-
նեանց 1895 — 20
7. Հայրենագուրի, գերմ. Թարգմ. Իս. Յարու-
թիւնեանց 1896 — 50
8. Գիւղական վարժուհի, Չիամպոլիի, Թարգմ.
Լ. Մեղիք-Աղամեանի 1897 — 25
9. Հոֆման. Զինուոր Յակոբ, գերմ. թ. Տիր.
Կոստանեան 1897 — 7

